

BUCZEK, Marta: O POLSKICH PRZEKLADACH PROZY VINCENTA ŠIKULI. Katowice : Uniwersytet Śląski, 2010. 232 s.

Marta Buczek pôsobí ako odborná asistentka na Katedre literárnej vedy a translatológie Sliezskej univerzity v Katoviciach. V rámci svojej vedecko-výskumnej činnosti sa venuje predovšetkým otázkam analýzy a kritiky prekladu, literárnej vede, ako aj téme slovensko-poľskej literárnej komparatistiky. Medzi jej vedecké úspechy patria okrem iného publikácie zaoberajúce sa rôznymi aspektmi recepcie slovenskej (a českej) literatúry v Poľsku, otázkou poľsko-česko-slovenských literárnych vzťahov, resp. problémom prekladu, jeho teóriou a realizáciou v spomínanom kontexte. Druhou rovinou, v ktorej sa uskutočňujú vedecké ambície M. Buczek, je poetika textov Vincenta Šikulu. Tejto téme venovala niekoľko príspevkov na konferenciách a článkov v odborných publikáciách, ako napríklad: *Základy filozofickej vízie človeka a sveta vo tvorbe Vincenta Šikulu* (Podstawy filozoficznej wizji człowieka i świata w twórczości Vincenta Šikuli), *Literárna komparatistika v procese zhodnocovania prekladu – komparatistická reflexia o prekladoch Vincenta Šikulu v Poľsku* (Komparatystyka literacka w procesie wartościowania przekładu – komparatystyczna refleksja o przekładach Vincenta Šikuli w Polsce).

Recenzovaná kniha *O poľských prekladoch prózy Vincenta Šikulu* (O polskich przekładach prozy Vincenta Šikuli) je potvrdením fúzie spomínaných predmetov sústreďenej pozornosti poľskej vedkyne. Autorka v úvode zdôrazňuje, že publikácia je nielen snahou zmapovať a demonštrovať zložitý priebeh v tvorbe slovenského prozaika implikovaných významov, ale zároveň je výsledkom opisu spôsobov ich interpretácie v procese prekladu textov. Buczek preto vo svojich úvahách skúma fenomén prekladu dvojako – ako jazykový a tiež kultúrny jav. Konzekventne preto zdôrazňuje umiestnenie a fungovanie diel Šikulu v konkrétnom dobovom kontexte jazyka originálu. Predmetom jej výskumu sa rovnako stáva individuálny a kreatívny vzťah sémantickej dvojice pochopenie – objasnenie realizovaný jednotlivými prekladateľmi a prekladateľkami.

Kniha je rozdelená do piatich kapitol. Prvá z nich – Poľské preklady prózy Vincenta Šikulu. Výbery – ponúka zaujímavý prehľad všetkých diel Vincenta Šikulu preložených do poľštiny, pričom referenčným bodom výskumu sú najmä tie vonkajšie faktory, ktoré rozhodli o translatologickej selekcii prekladateľov. Buczek berie do úvahy subjektívny obraz spisovateľa, utvorený v kruhu sekundárnych prijímateľov jeho prózy a hľadá jeho pramene. Upozorňuje na skutočnosť, že na formovaní literárneho profilu Vincenta Šikulu v Poľsku mala svoj podiel slovenská kritika ako aj primárni čitatelia a ich recepcia. Autorka potvrdzuje, že okrem individuálnych preferencií, diktovaných citlivosťou a snahou doplniť vlastnú literárnu tradíciu o chýbajúce hodnoty, predstavuje dôležitý činiteľ v translatologických voľbách prekladateľov kultúrna, inštitucionálna a vydavateľská politika, ktorá odpúťavala pozornosť a mnohokrát dokonca zabraňovala v akceptácii experimentálnych diel, nadväzujúcich na tradíciu modernej poetiky slovenskej literatúry tridsiatych a štyridsiatych rokov, ako aj „na tvorbu korešpondujúcu so svetovými trendmi (existencializmus, nouveau roman)“ (s. 19). Buczek toto rozhodnutie vysvetľuje napríklad nežiaducimi asociáciami so Sartrovou umeleckou a životnou filozofiou. Výsledkom charakterizovanej politiky asimilácie prózy Vincenta Šikulu s avantgardnou etapou jeho

literárneho vývoja je kategorické a nekomplikované postavenie umelca vo vedomí poľského čitateľa, kde autor funguje ako „*spisovateľ, ktorý zachytáva dôležité otázky, hoci sa odohrávajú alebo realizujú v prozaických formách života*“ (s. 17).

V druhej kapitole Vízia človeka a sveta v tvorbe Vincenta Šikulu sa Buczek pokúša o ontologickú hermeneutiku textov prozaika a zároveň o rekonštrukciu všeobecných sémantických štruktúr, z ktorých je vytvorená existenciálna, veľmi osobitná poetika spisovateľa. Podľa autorky je umelecký preklad vždy interpretáciou, závislou od recipienta-prekladateľa, ktorý konkretizuje zmysel a hľadá možnosti dorozumenia. V tejto kapitole sa Buczek pokúša špecifikovať základné jednotky naratívnych stratégií, ktoré charakterizujú Šikulovu tvorbu. Venuje sa otázkam individuálnej existencie a subjektívizácie vonkajšej reality, vzťahom človeka k čistým fenoménom prírody a potrebou vyrovnania sa s otázkami vôle. Autorka pristupuje k analyzovaným dielam diachronicky, poukazuje na svetonázorové, estetické a umelecké zmeny v poetike, ku ktorým došlo v priebehu celoživotnej literárnej činnosti spisovateľa. Pravdepodobne najzaujímavejšou časťou týchto úvah je podkapitola V generačnom kruhu Mladej tvorby, v ktorej je tvorba tejto skupiny (predovšetkým postavenie Vincenta Šikulu v nej) v poľskom kontexte azda prvýkrát dôsledne a vnímavo opísaná. Východiskom pre komparatistickú analýzu generácie *Mladej tvorby* je obraz ideovo-estetickéj poetiky textov autorov z tohto kruhu, v určitých aspektoch podobnej špecifickým, dištinktívnym črtám poľskej literárnej tradície po roku 1956, konkrétnejšie generácie „Współczesności“ („Súčasnosti“), v rámci ktorej sa formovali významné mená poľskej literatúry, ako napríklad Andrzej Bursa, Marek Hłasko, Halina Poświatowska alebo Edward Stachura.

Tretia kapitola Próza Vincenta Šikulu v perspektíve poľského recipienta sa vzťahuje na okolnosti poľského horizontu recepcie a definuje prekladateľské kompetencie a interpretačné spektrum sekundárnych prijímateľov textu. Buczek pomocou kognitívnych metód približuje čitateľom vzťah textu a prekladu, fenomenologickou reflexiou prechádza od objektívneho zmyslu ku konečnému prijatiu diela v procese recepcie. Subjektívne poznávacie procesy považuje za nadradené elementy usporiadania jazyka a v tejto intencii interpretuje postupy riadiace autorskú a prekladateľskú imagináciu (s. 11). V tejto súvislosti je zaujímavé pozorovať spôsoby autorkinho porovnávania poľskej a slovenskej literárnej tradície, aspektov diferencovania sa obidvoch kultúrnych paradigiem a ideovo-estetických systémov. Pozoruhodný a podnetný moment jej úvah nachádzame napríklad v časti, v ktorej autorka upozorňuje na v poľskej literárnej tradícii neznámy variant slovenskej lyrizovanej prózy, ktorý sa podľa nej mohol stať alternatívou pre poľský literárny model (s. 76). Táto paralela nebola naplnená, pretože nové (v poľskom kontexte) formy literárneho výrazu boli v procese prekladu mnohokrát výrazne transformované a absorbované domácim kultúrnym horizontom prekladateľov a prekladateľiek. Táto stratégia platí už aj na úrovni samotného výberu prekladaných textov: „*V translatologickom výbere chýbali diela charakterizujúce sa umeleckou odlišnosťou, ktoré mali najväčšiu šancu vstúpiť do cudzojazyčnej kultúry, prerušenia systému axiologických hodnôt, apriórnych schém a kritérií interpretácie, ktoré fungovali v závislosti od poľského literárnohistorického kontextu a skúsenosti poľských recipientov*“ (s. 91).

Štvrtá a piata kapitola (Model sveta v próze Vincenta Šikulu v poľských prekladoch – stratégie translatológie a Stratégie translatológie, translatologické kompetencie a štylistic-

ké konvencie prekladateľov) prinášajú analýzu mentálnych procesov, realizovaných na úrovni štruktúry prekladaného textu, kvalitatívny rozbor interpretácie dvojznačnosti zmyslov, charakteristickej pre skúmanú prózu. Autorka pozoruje translatologické výkony prekladateľov (Jerzy Pleśniarowicz, Andrzej Czcibor-Piotrowski) a prekladateľiek (Danuta Abrahamowicz, Ewa Kraszewska, Dominika Manterys), pričom sa zameriava nielen na ich lingvistickú zručnosť, ale aj literárnohistorické vedomosti. Metodologicky presvedčivo opisuje viac či menej úspešné prekladateľské zápasy v jazykových a sémantických rovinách, sugestívne analyzuje aj menej všedné determinanty, ako sú napríklad v prípade sprístupnenia *Wakacji ze stryjem Rafaelem* lyrická citlivosť a intuícia, estetická senzibilita alebo akási harmónia svetonázorov autora a prekladateľa (Jerzyho Pleśniarowicza).

Kniha prináša zaujímavý, metodologicky presvedčivý, vnímavý, zručne napísaný a veľmi podnetný pohľad na poľské preklady slovenskej literatúry, charakteristiku ich recepcie v Poľsku, ako aj na tému prekladu uchopenú z hľadiska kognitívnej teórie jazyka. Hoci ambície tejto knihy boli zrejme iné, som presvedčená, že cenné úvahy Marty Buczek zarezonujú aj na slovenskej pôde.

Olga Stawińska

Mgr. Olga Stawińska
Inštitút slovanských filológií
Filozofická fakulta Jagelonskej univerzity
Mickiewiczova 9
Krakov
Poľsko
e-mail: olga.stawinska@gmail.com

GÖROZDI, Judit (ed.): PRIESTORY VNÍMANIA. O TVORBE PÉTERA NÁDASA. Bratislava : Kalligram – Ústav svetovej literatúry SAV, 2011. 119 s.

Judit Görozdi v edičnej poznámke k publikácii *Priestory vnímania. O tvorbe Pétera Nádas* (2011) píše, že kniha „*predstavuje zatiaľ prvý inojazyčný pokus o rozbor diela Pétera Nádas* v rámci knižnej publikácie, zároveň sa zaraďuje v slovenskom prostredí do skromného radu monografických prác o súčasných inonárodných spisovateľoch“ (s. 10). K tejto úvodnej poznámke len dopĺňame, že predložený publikačný výstup nadväzuje na medzinárodnú vedeckú konferenciu *Stredoeurópsky kontext tvorby Pétera Nádas* (Bratislava, 27. januára 2010). Celý projekt môžeme vnímať ako priznanie si kolektívneho vedomia a zároveň zodpovednosti každého editora predkladať prácu, ktorá môže byť šírená ďalej tak, aby čo najpresnejšie predkladala informácie o tvorivom úsilí autora a tiež o výsledku, ktorý dosiahol. Snahou predloženého materiálu by mala byť produkcia akéhosi základu, východiska, fungujúceho bez potreby mechanicky zjednocovať. Charakteristikou jednotlivých textov, ktoré sa dostávajú do spoločného výstupu, by mali byť vždy iné problémy, vyžadujúce si odlišné riešenia. Práve tento moment ponúka priestor viacerým interpretáciám, hoci základ viacvrstvových analýz zostáva vystužený akousi objektivnosťou. Takéto koncepcie sú však často maskou bezhraničnej úcty k dielu autora.